

DISSERTATIO ACADEMICA,
THRENOS JEREMIÆ LATINE VERSOS
NOTISQUE EXPLICATOS,

SISTENS,

CUJUS PARTEM IX: NAM,
CONSENSU AMPLISS. FAC. PHILOS. IN ACAD. AB.

PRÆSIDE
JOH. HENRICO FATTENBORG,
Litterat. Orient. Prof. Ord.

PRO GRADU PHILOSOPHICO,
PUBLICÆ VENTILANDAM PROPONIT
NICOLAUS MICHAËL INGELIUS,
Ecclesiarum in Säkylä & Kjulo Sacellanus.

In Auditorio Philosoph. die XVII Junii MDCCCXVIII,
horis p. m. consuētis.

ABOÆ, TYPIS FRENCKELLIANIS.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

LIBRARY OF THE UNIVERSITY OF CHICAGO

1890-1891

1890-1891

1890-1891

1890-1891

1890-1891

1890-1891

1890-1891

1890-1891

1890-1891

1890-1891

1890-1891

1890-1891

1890-1891

1890-1891

1890-1891

1890-1891

1890-1891

1890-1891

Threnorum Cap. II: dum.

v. 15. Manus de te cuncti complodunt viatores,
Sibilant, caputque de filia Hierosolyma quasiant,
Hæccine est urbs, *inquiunt*, longe pulcherrima
dicta, totius terræ voluptas? 1)

N

v. 16.

1) *מכּ* percussit, cum *ירך* constructum, percussit femur, *eris-
bescentis & dolentis* esse videtur *gestus*, *Jerem. XXXI:
19, Ezech. XXI: 17*, cum *כּך* autem, *indignantis*, *Num.
XXIV: 10, & superbe irridentis, Job. XXVII: 23*, qua-
rum significationum postrema heic locum habet.

עברי דרך ad verbum *transeuntes viam*, h. l. sunt peregrin-
antes, qui viam, scil. ad Hierosolymorum urbem ducen-
tem, eunt.

שרק, quod suis in dialectis servarunt quoque Syri &
Chaldæi, in origine ad varios *sibilantes* aut *susurrantes*
sonos exprimendos accommodatum fuisse videtur. Apud
Hebræos de illo adhibetur *sibilo*, quo apiarii ad alvearia
apes revocare solent, v. c. *Jes. VII: 18*, coll. *V: 26 &
Zach. X: 8*, (de quo apud veteres more cfr. CYRILL, ad
laudata Jesaïæ loca & BOCHART, *Hieroz. P. II. L. IV.
C. X.*) & in Syriacismo *ܫܪܩܐ*, *sibilavit*, teste Illustri
MICHAËLIS (in *Ed. Castelli Lex. Syr. seorsim descripto*
p. 942), in *Hexaplis* ad *Jerem. XLVI: 22*, ubi de *ser-
pentis sibilatione* est sermo, græcum *συσφύοντα* explicat.
Eodem modo etiam *שרק* apud Chaldæos ulurpatur, atque
ex hac radice in utraque dialecto plura exstiterunt no-
mina, *sibilationis* vi munita, quæ inter heic adscribere
juvat *ܫܪܩܐܝܬܐ* *sibilus*, *Jerem. LI: 37*, & *fistula*,

v. 16. Diducunt de te os suum omnes hostes tui.

Sibi-

instrumentum musicum, *Dan. III: 5, 10*, atque שִׁירָה tibia in eodem Danielis loco, unde etiam colligere licet, *tibiam*, aut *calamos inflandi* notionem verbo שָׁק subesse potuisse, quamquam ille jamjam perit usus. Neque *graviore* *raucioresque soni* hoc vocabulorum stemmate non expressi fuisse videntur; quippe quoniam, *Jud. V: 16*, שְׂרִירָה שְׂרִירָה *gregum sunt balatus*, aut *armentorum mugitus* (quamquam W. GESENIUS, in *Hebräisch-Deutsch Handwörterb. Leipz. 1810*, *Alexandrinæ* tantummodo innixus auctoritate Versionis, quæ σὺςτις ἀγέλων habet, hæc vocabula, *das Geflöte bey den Heerden auf die Schalmeyen der Hirten explicavit*); quibus addi potest, quam dicunt *avem* Hebræi שָׂרָה, *Lev. XI: 18*, *Deut. XIV: 17*, (sive *Vultur percnopterus* sit, sive e *Meropum* genere, *Apiaster*, *Congener*, aut *Viridis LINNEI*; cfr. J. D. MICHAËLIS in *Lex. cit. Syr. & SAM. OEDMANN. Samling. utur Naturkunnigh. till den. H. S. uplysn. 2:dra Fl. p. 60 seqq.*), eandem Syros שִׁירָה, & Chaldæos שִׁירָה, secundum Talmudistas, a *sibilante sono*, quem *misericordiarum*, h. e. *pluviarum*, præconem agens emittit, certe vocare. Cfr. *Colin. fol. 63. 1. in J. BUXTORFII Lex. Chald. Talmud. & Rabbin.* Quæ omnia, utpote notissima, huic loco vix apposuisssem, nisi in J. G. BOERMELII libro, *Jeremias Klagegefänge übers. mit Anmerk. scriptum legissem*: "שָׁק über- setzt man überall durch pfeiffen; allein kan man durch pfeiffen Staunen, oder Verwunderung ausdrücken?" At primum observare debuisset, non tam de admirantium, quam de irradientium gestibus hoc loco sermonem esse, licet quoque multis hominibus, & certe Svecis, satis frequens est mos, *sibilatione*, h. e. sono tinnulo, aut argutæ

Sibilant, dentibus frendent. Devoravimus, ajunt,
illam,
 N 2 Quem

fistulæ voci confimili, quali in equorum impetu sedando utuntur aurigæ, admirationis sensum exprimere. Deinde, cum ex iis, quæ de originaria verbi שָׁרַק significatione diximus, haud obscure colligere liceat, illud varios *sibilos sonos* exprestisse, propius a vero abesse videtur, ambas quoque illas voces, easque valde consonas, quas Germani verbis *pfeissen* & *zischen* distinguunt, Hebraico שָׁרַק subjacuisse, quemadmodum Græci *συσφύρειν* & Latini *sibilare* de utraque dicunt. Quare, nili omnia nos fallunt, sine causa Interpretes culpât BOERMELIUS. Veteres enim omnes *sibilandi* vim שָׁרַק h. l. adjecerunt, atque similiter, quos ego vidi recentiores, plerique fecerunt; quin immo popularium ejus permulti vix *pfeissen*, sed *zischen* adhibuerunt. Cujus autem potissimum sensus, *admirationis*, *stuporis*, *doloris*, aut *irrissonis* signum sit apud Hebræos auctores sibilandi actio, quamquam difficulter discerni possit (quod etiam de נִיחַר־רִאשׁוֹ valet), quia plures, aut fere omnes hi sensus simul ei inhærere videntur; at tamen qui diligentius perlegerit loca, I. Reg. IX: 8, II. Chron. XXIX: 8, Jerem. XVIII: 16, XIX: 8, XXV: 9, 18, XXIX: 18, XLIX: 17, L: 13, LI: 37, Ezech. XXVII: 35, 36, Mich. VI: 16, Zeph. II: 15, facile, opinor, irridendi vim prævalere intelliget, velut in illo HORATII: *populus me sibilat; at mihi plaudo Ipse domi, simul ac nummos contemplor in arca.*

שִׂאמְרוּ, e pronom. rel. אֲשֶׁר & verbo אָמַר compositum, ad שִׂאמְרוּ referunt omnes Veteres, inquit J. F. SCHLEUSNERUS l. c. CHALDEÆ excepto, qui bis verbum אָמַר repetens hoc modo vertit vocabula שִׂאמְרוּ אֲשֶׁר: *dixerunt*

in ore suo, hæcne est urbs de qua dicebant patres nostri? Si quid momenti haberet, SYRUS sere idem facere, adderem ego; vertit enim, dixerunt, hæcne est urbs, quam perfectissime pulchram prædicabant? At impersonaliter intelligendum esse שיאמר, quis non videt? Hæcne est urbs, de qua quondam dicebant, i. quæ dicebatur, cet.

כליל *id, quod perfectum & ita integrum est, ut nihil deficiat, significare, præter multa alia loca probant Exod. XXVIII: 31, Jud. XX: 40, Jes. II: 18 & Ezech. XVI: 14.* Cum autem Arab. *أكلیل*, Syr. *כלל* & Chald. כליל *corona i. regium diadema sit, a radd. כלל, כלל & כלל, quæ omnes coronandi notionem habent, LXX illorumque fidus assecuta ARAB. כליל h. i. coronam reddiderunt, ipso MICHAËLIS (in Suppl. p. 1281) approbante. Sed quamquam SYRUS quoque, Ezech. XXVII: 3, eadem quæ heic leguntur verba, כלילת ימי, verterit כלל? i. e. coronam gloriæ — nam quod idem MICHAËLIS l. c. ad Jes. LXII: 3 provocat, ubi non solum, ut ille dicit, SYRUS, sed omnes Veteres, עטרת reddiderunt coronam, id nihil probat; quia hæc vox illius rei etiam in Hebraismo est nomen — hæc tamen omnia tantam vim non habent, ut תפלה כלילת diadematiss vim adjudicare audeamus. Nam neque rarissimum verbum כלל apud Hebræos coronandi gaudet significatu, nec sibi constantes sunt ipsi illi laudati Veteres. LXX & ARAB. ut jamjam diximus, habent h. i. coronam; at VULG. CHALD. & ipse SYRUS vulgarem, scil. perfecti, vim retinent, & apud Ezechielem unicus est ille SYRUS, qui coronæ notionem תפלה כלילת imposuerit,*

Quem expectavimus, hic ipse est dies, invenimus, vidimus. 2)

V. 17.

ימי *pulchritudo*, abest apud *Alexandrinum*; nam כליהר
 - - - חרץ reddit, *ἐλφανεὶς ἐυφροσύνης πάσης τῆς γῆς*.
 Sed quoniam *Cod. Ald.* habet *ἐλφανεὶς δόξης ἐυφροσύνης*,
 & ARAB. omnia expresit, scribarum incuria ימי priori
 loco omisum esse videtur, quamquam *δόξα* verum sen-
 sum vix exhaurit,

- 2) Turbatum esse ita versuum ordinem, ut huic sequens, qui a littera *ν* incipit, præcedere debeat versus, elementorum Hebr. series, cujus ad rationem conscripta sunt quatuor priora Jeremiæ Lamenta, aperte indicat; sed causa transpositionis ignoratur. In Chaldæorum diversa ab Hebræis collocandi litteras consuetudine rationem confusionis invenisse sibi visus est H. GROTIUS (in *Annot. ad Vet. Test.*), in scribarum oscitantia HOUBIGANTIUS, in licentia ipsius Poëtæ alii. Ab omnibus argumentis destitutus est GROTIUS; si autem librariorum erroris insimulemus, ab imaginis sensusque similitudine, quæ inter versus 15:um & 17:um intercedit, excusationem petant; atque si ipsum Vatem nonnihil licentiæ sibi arrogasse putemus, ut opinatur E. KJERSEEN, in *Disert. in Threnos Jerem. P. II. Ups. MDCCCI* (quæ tamen verba Illustri MICHAËLIS debentur, ut videre est in E. F. C. ROSENMÜLLERI *Scholiis ad Ps. XXV*), ista opinio ex eodem negligentius servato litterarum ordine, qui in aliis carminibus, alphabetica versuum serie exaratis, v. c. *Ps. XXV, XXXIV, CXLV*, deprehenditur, aliquid roboris forsitan accipiat. E veteribus SYRUS unicus est, qui, sicut quatuor Codd. Kennicottiani, 16:to versum 17:um anteposuit.

- v. 17. Quod decrevit Jehova, exsecutus est,
 Consilia sua, olim quæ cepit, peregit; delevit,
 nec pepercit,
 Hostes tuos lætos fecit, adversarios reddidit fe-
 roces. 3)
 v. 18.

אֶפְתָּח בִּפְּתִיךָ os *aperire*, majori forsitan hiatu, quam cum lo-
 quimur, v. c. ad comedendum *Ezech. II: 8*, ad glorien-
 dum, de gallina *Jes. X: 14*, Sythice dixeris *gapa*, La-
 tine *hiare*, l. *fauces diducere*, in origine significasse vide-
 tur, atque hinc abiit in contumeliosi gestus significatio-
 nem, quæ h. l. valet idem omnino, אֶפְתָּח בִּפְּתִיךָ *Job.*
XVI: 10; quemadmodum etiam sequens חָרַק שֵׁן, *fren-*
duit dentibus, summæ ignominia, qua alium afflicimus,
 est signum. Cfr. *Job. XV: 9*, *Pf. XXXV: 16*.

בָּלַעְנוּ בְּרַחֲמֵי יְרוּשָׁלַם *devoravimus*, scil. illam, h. e. *filiam*
Hierosolymam, v. 13. Qui enim affectu perciti loquun-
 tur, ellipses frequentant, cujus rei argumento etiam hoc
 in versu sunt כִּמְצָאֵנוּ & רָאִינוּ, quibus verbis subintelli-
 gendum est proxime præcedens nomen יוֹם, *dies*.

- 3) וּמָה quamquam sæpissime ita usurpatur, ut *mala quævis*
excogitare & sibi agenda proponere significet, unde etiam
 derivati מָה וּמָה constans est (si forte *Job. XVII: 11* ex-
 ceperis, ubi וּמָה alii Interpretum, in bonam partem su-
 mentes, *recta iustaque proposita*, alii autem ex Arabismo
ligamenta, aut *præsidia* interpretati sunt, quorum rationes
 qui cognoscere cupiat, III. MICHAËLIS *Suppl. p. 1561* &
 E. F. C. ROSENMÜLLERI *Schol. ad Job. adear*) de variis
scelerum generibus usus; atque ipsum verbum de Deo
 tum potissimum adhibetur, cum poenis homines pecca-

v. 18. Ad Dominum clamet cor illorum.

○ mure filiae Zion! effunde, sicut torrens, lacrimas;
Nulla

tores afficere secum constituerit, v. c. *Jerem. LI: 12, Zach. I: 6*; exempla tamen non omnino desiderantur, quæ in bonam partem illud acceptum esse probent, quorum in numero primum locum sibi vindicat *Zach. VIII: 14*: Nam sic dicit *Jehova*, כאשר וממתי להרע לכם, quemadmodum mihi quondam proposui, ut malis vos afficerem; v. 15, כן וממתי להטיב את ירושלם, sic etiam nunc constitui, ut bene *Hierosolymæ* facerem. Cfr. *Job. XLII: 2, Prov. XXXI: 16*, Adposite ad verba Hebraica, עשה --- ומם, E. KJERSEEN l. c. e Poëta Arab. quem citat Ebn Arabs-hah, hæc comparat: فالذي قضى الله يكون والأمر موكول الي كن فيكون i. e. quod enim decrevit Deus, fiet; & res commissa voci Eflo, erit.

בצע, sicut Arab. بَضَعَ, abscindendi, amputandi notionem habere, nemo Lexicographorum dubitat, quoniam *Jes. XXXVIII: 12* מרלוי יבצעני, i. e. a licio me abscindit, satis superque talia probat. Sed pro duplici literæ γ pronunciandi ratione aliquid quoque cum Arab. بَصَعَ, collegit, commune habere putatur; nam a colligendo ortam esse lucrandi, quæ in بצע sæpius reperitur, significationem, doctissimis Viris certissima est fides. At tertio loco verbum hocce etiam est, præsertim in Piel, ut hoc in versiculo, finem facere, absolvere, perficere; atque unde hæc fluxerit vis, utrum ab abscindendo, an colligendo, valde ambigitur. Verum enimvero, quamquam ad بَصَعَ, collegit, hanc significationem ipse MICHAËLIS (in *Suppl.*

Nulla fit tibi remissio, nec oculi tui quiescat pupilla. 4.

V. 19.

rejecit, nec id prorsus improbarunt W. GESENIUS (in *Lex. cit.*) & E. F. C. ROSENMÜLLERUS (in *Scholiis ad Jes. X: 12*), ut huic tamen sententiæ assentiar, a me impetrare non possum. Quemadmodum enim a רָדַד, קָצַר & קָצַץ, *abscindere* significantibus, nomina קָצַר, קָצֶה & קָץ *extremitatis finisque* notionem acceperunt, ita quoque בָּצַע ab *amputando potestatem finem faciendo, perficiendi* derivavit; atque si e doctissimi MICHAËLIS scriniis nobis opponatur, a *colligendo Arabes* facere أَبْصَعَ, *omnes, universi*, e JAC. GOLII, ED. CASTELLI & J. WILMETII Lexx. ostendere possumus *lucranda potestatem* vix in بَصَعَ, *collegit, inesse*, sed in بَضَعَ *amputavit*, quod in IV:a & X:a significat *in sortem constituere, lucroque per mercaturam exponere aliquid*, unde بَضَاعَةٌ est *pars opum, quæ lucri causa in mercaturam impenditur*; quare nil mirandum, si hoc quoque verbum Hebr. *finiendi vine* sibi arroget.

קָרַן צִוִּיךָ הָרִים propr. *extulit cornu inimici tui*, h. e. elatum & superbientem illum fecit, scil. Jehova. Cfr. hujus Cap. vers. 3:ius.

- 4) חֹמַת בֵּרַךְ צִוִּיךָ in vocandi casu sumere, ita audax reputat Cel. J. A. DATHIUS (in *nott. critt. ad Thren. Latine versos*), ut potius VULGATUM approbet, qui, quasi על חֹמֹתָיִם (in plurali, quam lectionem, loco singularis Masorethici חֹמֶת, omnes Veteres, excepto CHALDÆO, exhibent) scriptum habuisset, vertit, *clamavit cor illorum ad Dominum super muros filie Zion*, aut etiam SYRUM, qui, חֹמַת in statu constr. cum אֲרָמִי conjungens, habet,

v. 19. Surge, alte clama noctu ad vigiliarum initium,
Effunde, sicut aquam, cor tuum recta ad Dominum,
O At-

יִשְׁמַע לִבָּם לַיהוָה לַלַּיְלָה וְעַתָּה
i. e. clamavit cor eorum ad Dominum murorum filiae Zion,
non autem ut in Polygl. Londinenſ. verſione Latina ex-
plicatur: mugivit cor eorum contra cet. cum in omnibus
Lexicis Syriacis vociferari & ad, verſus
ſignificent. Cfr. ipſius SYRI verſio Genefeos IV: 10. Sed
paululum frigere hæc DATHII explicatio nobis videtur.
Jamjam ſæpius obſervatum eſt, Orientalium potiffimum
Vates, vehementiori affectu exſtimulatos, raptim ab una
in alteram rem transire & audaciſſimis, immo nonnun-
quam, ut ſub frigidiori cælo natis videtur, monſtroſis
imaginibus uti; igiturque, ut abſonum, id rejicere vix
audemus, quod in vocibus, צַעַק לִבָּם אֶל אֲדָמָי, incolæ
Hieruſolymæ blande compellet Jeremias (nam affixum   ſubjunctum ad illos ſpectat miſeros, quorum fatalem
diem viderant hoſtes ſuperbi, verſ. 16to), atque mox, Zionis
muros allocutus, vitam, ſenſus, palmas lacrimasque illis
addat. Eodem modo hunc locum quoque intellexerunt
LXX vertentes, ἐβόησε καρδία αὐτῶν πρὸς Κύριον, Τείχεα
Σιὼν κατὰ γὰγυρε ὡς χειμαρρὸς δάκρυα, & cum illis con-
cinnunt ARAB. & CHALD. Sed negare tamen nolumus,
Prophetam, in iis quæ ſequuntur, ad incolæ intra mu-
ros habitantes potiffimum reſpexiſſe.

יָרַד, deſcendit, h. l. d: oculo lacrimas, quibus turget,
effundente dicitur, quemadmodum etiam Arabes, ut eſt
apud ALB. SCHULTENSIIUM (in Orig. Hebr. p. 97,
 i. e. oculus deſcendit in ſtetum);

Attolle ad illum manus tuas ob infantulos tuos,
in compitis platearum fame consumptos. 5)

20.

eadem dictionis figura utuntur. Nam ut W. GESENIUS, omnium qui ad hanc ætatem Lexica Hebraica condiderunt sagacissimus, recte annotavit, vix necesse est, ut cum eodem SCHULTENSIO in Arab. illa locutione, *وقد* *aquatum descendere*, sed simpliciter *descendere* explicemus, & *oculum descendere in fletum*, nihil aliud esse, quam *oculum lacrimas effundere*, quis est, qui non intelligat?

בר propr. *filia*, cum *עין* *medium subfuscumque oculi orbem* significat, ad eundem modum, quo apud Latinos *pupula* & *pupilla*, a *pupa*, h. e. puellula, derivatæ, apud Græcos *κόρη* & *κοράσιον*, & in Arabismo *بنت العين*, *filia oculi*, usurpantur. Male igitur & contra linguæ Græcæ usum LXX in POLYGLOTTIS vertunt *בר* *עין*, *θυγάτης ὀφθαλμῶν* *se*, & etiam *pejor* est varians lectio ibidem annotata, *verficulum* *בר* *עין* *הרם* *לא* hoc modo explanans, *μη σιωπήσαιο, θυγάτηρ, ὁ ὀφθαλμός* *se*; quam quoque credulus ARAB. secutus est: *لا تغفل* *أيتها الابنت عينك* i. e. *ne socors sit, o! filia, oculus tuus*. Codices Aldin. & Complutens. habent quidem, teste J. F. SCHLEUSNERO l. c. *κόρη*; at *הרם* tamen falso explicatum est, tum a LXX & ARAB. tum a VULG. & CHALD. *רמם* enim hoc loco non est *tacere*, sed potius *cesfare*, *quiescere*, quod recte expresit SYRUS, qui habet *ܪܡܡ* i. e. *quievit*.

- 5) *רנן* *exsultandi, jubilandi* notionem quam sæpissime habere, nemo quidem negabit; at eundem si hoc loco cum LXX & ARAB., aut etiam cum SYR. & VULG. *laudandi* signifi-

v. 20. Vide O! Jehova & attende, eequem sic tractaveris?

O 2

Num

catum adhibueris, sensum turbari ineptumque reddi sole quoque clarius est. Qui enim in miseras detrusi sunt, illi haudquaquam jubilaré, sed potius aliorum misericordiam implorare & auxilium alta voce invocare solent. Est autem קרן in origine *alta voce clamare*, ut e *Prov. I: 20, VIII: 3*, colligere licet; & quoniam *elatoris soni* vis, tum in *jubilando*, tum etiam in *precando* & *exposulando* adhiberi potest, nihil certe impedit, quominus posteriore significationem huic verbo assignere queamus, quamquam illa in ipso verbo ita invaluit, ut hanc fere usu extroferit. Quæ vero in verbo desiderantur exempla, illa satis multa ejus derivatum præbet nomen רנה. Conjungitur enim illud sæpius cum חנה & חנה, v. c. *I. Reg. VIII: 28, Ps. XVII: 1*, & quidem ita, ut *ardentissimas preces auxilii implorandi causa fusas*, aut fere etiam *querelas* significet. Cfr. *Ps. LXI: 2, CXIX: 169, CXLII: 7*. Quibus omnibus accedit sermonis Arabici usus, ubi رنه, quod de *sonante arcus nervo* & *sagittis stridentibus* (sicut Hebr. רנה, *Job. XXXIX: 23 l. 26*, de sagittis in pharetra concussio equite crepitantibus) primario dicitur, simul *ingemescendi vim* obtinuit, unde in derivato رنه mulieris *afflictae, infortunio pressæ & gementis* notio conflata est.

לראש אשמרה duplici explicari solent ratione hæ voces, videl. aut *ad initium singularum* (noctis) *vigiliarum*, aut *ad primam vigiliarum* scil. *vigiliam*; nam ראש, ut *initium* significat, ita etiam, quod ordine primum est, exprimit, atque

cum tres essent apud veteres Hebræos noctis vigilie — cui affirmationi non repugnat, quod in Novo Test. v. c. *Marc. XIII: 35*, quatuor numerentur, quia illam computandi rationem e Romanis tunc temporis acceperant Judæi — unde tritum illud apud Rabbinarum gregem, שלש משמרות היו הלילה, i. e. *tres vigilie noctis sunt* (cfr. J. BUXTORFII *Lex. cit. in voce* אשמרת), omnes fere Intt. ex hoc Threnorum loco primam vigiliam ראש אשמרת, e *Jud. VII: 19* secundam, אשמרת תיכונה h. e. *vigiliam mediam*, & ex *Exod. XIV: 24* & *I. Sam. XI: 11* tertiam l. ultimam, אשמרת הבקר h. e. *vigiliam matutinam*, dici putarunt. *In principio vigilie* l. *vigiliarum* vertunt omnes alii Veteres, excepto, qui taxandus est, CHALDÆO, habente שמרתי בשירי *in principio auroræ*, h. e. *vigilie matutinæ*. *Ad initium singularum vigiliarum* nobis maxime placet; quippe quoniam eo gravior, quam sibi lugere proposuerat Propheta, calamitatis adumbratur acerbitas, eoque efficacius omnium animis, immo auribus, subjicitur, quæ ad auxilium implorandum impellit necessitas, quo crebriores ad Deum mittere preces afflicta excitetur filia Zion. Noctu autem hoc fieri fingitur, quia somnum fugat dolor, & sub tenebrarum silentio vehementius invadere, frequentius recurrere, quæ faucium angunt animum, ægritudines solent.

שפך לב, *cor effundere*, idem valere ac *vehementer queri*, adjuncta fere semper *enixius precandi vi*, non longa eget demonstratione, utpote multis linguis frequentatur hæc loquendi consuetudo, cujus idem ac simile in Bibliis Hebr. est כפש cum שפך, aut כפש שיה constructum. Cfr. *I. Sam. I: 15*, *Pf. CXLII: 3*. Quum autem figuratam, qua utitur auctor noster, dictionem, ab *effundendo* petiverit, huic verbo, imaginis tantummodo augendæ & exornandæ gratia, כמים subjunxisse videtur; quoniam omnium liquorum, ut

Num comederint mulieres fetus suos, infantes
in sinu gestandos?

Num

copiosissima est, ita etiam frequentissime effunditur aqua; unde fit, ut quamquam aliquando additum reperitur מים, ut hoc versu & Pf. XXII: 15, ubi שֶׁךְ לֵב sine לֵב, aut שֶׁךְ constructum legitur, tamen salvo eodem sensu abesse possit, quod mox cit. Samuelis & Psalmi loca, & Job. XVI: 13, XXX: 16, Pf. XLII: 5 & hujus Cap. vers. XI: us latis docent. Haudquaquam igitur ABENESRÆ (cfr. E. F. C. ROSENMÜLLERI Schol. ad Pf. XXII: 15) assentiri possumus sententiæ, qua dictionem כְּמִים נִשְׁפָּכִי, *instar effusæ sum aquæ, quæ congregari nequit*, explicat, vim locutionis aquæ voci adjiciens, & argumenti loco II. Sam. XIV: 14, nam mortales sumus, וְכִמִּים הַנְּגִירִים אֲרָצָה אֲשֶׁר לֹא יִדְסֶר, *E aquæ instar in terram effusæ, quæ colligi nequit*, protrahens. Nam ne in istis quidem Samuelis verbis maxima imaginis vis ex aqua effusa, sed e vocibus quæ colligi nequit, petenda est, quoniam ex alia cito evanescente re, velut fumo, aut vapore, similitudinem desumere potuisset mulier ibidem cum Davide loquens. Neque cum ALB. SCHULTENSIO (in Comment. ad Job. XXX: 16) facere possumus, qui פָּעֹלֹתַי עָלַי נִשְׁפָּכוּ, וְאֲשַׁכְּחָה, Pf. XLII: 5, *E nunc super me effundo animam meam*, interpretatur, *anxiis querelis memet demergo*, dicens, metaphoram desumptam esse ab aqua effusa copiosius ad mersionem usque. Nam particula עָלַי h. l. non est *super*, verum *in*, ut Hof. XI: 8 & Pf. XLII: 6, 7, 12; qua unica observatione tota jam ad nihilum recidit hæc explicatio, ut taceam, veteris præcepti probe memorem esse bonum oportere interpretem, ne in vatium præsertim voluminibus explicandis, singulis imaginum partibus tam tenaciter adhæreat, ut vel in levisimo, qui in illis conspi-

Num jugulatus fuerit in sanctuario sacerdos & propheta? 6)

V. 21.

citur, penicilli ductu, quod in re ipsa, quam adumbrant, ei respondeat, aliquid poicat.

- 6) חָנַן in *patrandi* significatu, semper *male agendi* l. *calamitatibus afficiendi* vi pollere, magis notum est, quam quod notissimum. Cfr. *Tren. I: 12, 22, Job. XVI: 15*. At LXX h. l. habent ἐπεφύλλισας, h. e. ut quoque reddit VULG. vindemiavit, cujus tamen loco in ARAB. Editionis *Alexandr.* lectionem ἐπεφάυλισας sequente, est لَمَّا فَضَحْتَنَا إِذَا-كَا, i. e. *cur nos ita contumeliosos reddideris?* Quæ tamen interpretamenta male sese hab ut omnia, quemadmodum etiam observatum est, LXX & VULG. *faciendi & racemandi* τὸ חָנַן significationis sæpius confundere. Diligentior est SYR. quamquam מַל in plurali ponit, quibus talia fecerit habens; atque ab illo parum discedit CHALD. נְהַרְהֵן מַל, i. e. *in quem occasiones captasti?* Nam in malam partem plerumque sumitur verbum Chaldaicum הָרַם. Cfr. J. FUXTORFII *Lex. cit.*

בְּרִי, *humanam* significans *prolem*, cum מַל vulgo conjungi, nemo quidem ignorat; sed quoniam qui incitata utuntur oratione, ellipticum quoque dicendi genus amant, minime opus est, ut cum LXX. ARAB. & CHALD. hoc nomen suppleamus, aut illius loco, secundum Houbigantium, מַל substituamus; nam nude etiam hoc sensu ponitur בְּרִי, v. c. *Pf. XXI: 11*. Contra grammaticas quidem leges affixum masculinum τῷ בְּרִי adhereret, quod etiam observavit CHALD. reddens בְּרִי בְּטִיהָן. Sed calamo atque dolori Auctoris indulgendus est hic error, &

nihil mutandum. Unde autem post פרים LXX ineptum additamentum ἐπιφυλλίδα ἐποίησε μάγεις, acceperint, vix dici potest. Putat quidem EL. KJERSEEN l. l. illos, pro עיללי טבחיים forsitā legisse טבחיים (quæ tamen est CAPELLI in *nott. critt.* a S. V. C. DOEDERLEINIO, in *Excerptis e Theodoro in Repert. für bibl. und. morgenl. Litterat T. VI.* p. 196, approbata conjectura), a טבח *ma. flavit* & Arab. *ض. coxit, asfavit*, unde טבח *coquus*, I. Sam. IX: 23. Sed tunc certe, ut dicit J. F. SCHLEUSNERUS l. c. עיללי seu quod rectius est, טבח עיללי legisserint; atque quoniam mox habent *φανεθήσονται νήπια θηλάζοντα μασές*, hæc verba vix pro alia versione eorundem dictorum, עיללי טבחיים, habenda sunt, ut autumat idem KJERSEEN, sed vocabulis istis Hebraicis unice ita respondent, ut ex עיללי, quod, quemadmodum jamjam observatum est, *male tractare* significat, *trucidandi* notionem excudant; quibus rebus efficitur, ut τῶν ὁ versiculus, ἐπιφυλλ. ἐποι. μαγ. quem exprimunt quoque ARAB. & THEODORET. præter textum Hebraicum additus sit. Irrepisse autem apud LXX illum conjectat J. F. SCHLEUSNERUS l. c. e glosa marginali ac mere historica, fortasse ob vocabulum טבחיים (id autem est, ut nobis videtur, ob similitudinem vocum טבחיים & טבחיים), qua indicare voluit glosfator, hæc verba referenda esse ad extremam Hierosolymorum vastationem & captivorum abductionem, auctore Nabufardan (duce Nebucadnezaris), qui II. Reg. XXV: 8 — 11, Jerem. XXXIX: 9, רב טבחיים, & apud LXX ὁ ἀρχιμάγεις vocatur. Ingeniosum hoc utique est, & dum meliora nescimus, non omnino reprobandum.

טבחיים ἀπαξ λεγ. & abstrusioris explicationis est vocabulum, quia ipsius verbi טבח, solummodo extremo hujus lamenti versu & Jes. XLVIII: 13 obvii, origo ac significatio in Hebraismo admodum vacillant, & non nisi ægre

e cognatis dialectis derivantur. Qui ex Hebræo fonte verbum hocce deducunt, ut v. c. VITRINGA, J. SIMONIS (in *Lex. Hebr. & Chald.*) & J. C. F. SCHULZIUS (in *Lex. Cocceii*), denominativum illud esse putant a voce *נֶחֱם*, palma manus & palmus, atque hinc, palmis superinductis planandi notione, ut primaria, posita, tum palmis metiendi aut expandendi, tum etiam palmis leniter tractandi i. permulcendi, aut manibus i. in sinu gestandi significationes exculpunt. Alii autem e. g. N. G. SCHROEDERUS (in libro de vestitu mulierum, *Hebr. C. XVI. p. 256*), ALB. SCHULTENSII (in *Erpenii Gram. Arab. p. 317*) & T. I. DINDORFII (in *Lex. Hebr. Chald.*), ad Arabismum trans-euntes, veram verbi nostri vim in *صَفَح* invenisse sibi videntur, cujus originaria notio, præsertim e derivatis v. c. *صَفَح* pars rei latior, *صَفْح* gladius latior, *صَفْحَة* expansum, & *صَفِيحَة* lamina, bractea, tabula, in lato atque extenso posita esse conspicitur, unde etiam in Ima est latiori gladii parte & lamina percussit, & in Ima & IV:ta latum fecit, expandit v. c. ferrum, cudendo. Hinc autem, ex horum auctorum sententia, non solum nomini *נֶחֱם* manus plana & pansa, i. e. palma, verum etiam verbo *נֶחֱם* planandi, aut in latam superficiem expandendi significationes accesserunt, quamquam etiam illi plana manu permulcendi & in sinu gestandi potestates, ut secundarias, ad *נֶחֱם* retulerunt. Vera hac in re assequi difficile quidem est, at posterior ratio quin majore probabilitate sese nobis commendet, dissimulare nequimus. Quamquam enim vix negare audent, permulta nomina æque originaria esse ac verba, quod de vocibus membra corporis, animalia, plantas, & metalla appellanti-bus imprimis valere ad oculum demonstravit W. GESIUS (in

v. 21. Humi jacent foras adolescentes senesve, Viri

aurea Præfat. ad Lex. cit. p. VII. fqq.); attamen **מפח** ad illorum numerum referre nolumus, quoniam sicut e verbo Arab. **مَفَح**, quod in origine, ut jamjam viderimus, *expandere* significat, ortum est (secundum GIGGEJUM in J. D. MICHAËLIS *Suppl.*) **مَفَحُ الْكَفِّ**, propr. *expansum manus*, i. e. *vola*, ita etiam conjicimus a **מפח**, *dilatavit*, originem ducere nomen **מפח** *latitudo*, scil. *palma*, Hebr. **כף**, quam voculam apud Hebræos forsitan crebrior delinnavit usus. Quod autem ad *expandendi* notionem attinet, illam non solum ex Arabicæ, verum etiam Hebræicæ lingue usu **מפח** *τῶ* vindicare studuerunt Lexicographi; licetque haud multum roboris e comparatione vocum **צפוחית** *placenta*, & **צפחה** *patina*, cum **מפח** capi possit, quoniam si vel concedatur, **צ** cum **ט** nunquam permutari, ut e verbis **נצר** & **נמר** *custodivit*, **צבע** & **טבע** *demersit, intinxit*, colligi posse putat W. GeseNIUS (in *Lex. cit.* p. 255), cum in lingua Hebræa non occurrat radix **צפח**, derivata illius nomina a dicto Arab. **مَفَح** quoque explicanda sunt; attamen nomen **מפסחה**, *Ruth. III: 15, Jes. III: 22*, Arabum sit sive **مَفْحِي** i. e. *pallium*, ut N. G. SCHROEDERUS l. c. contendit, sive **مَفْحِي** i. e. *velum quadratum, satis magnum, toti corpori circumvolutum, in quo & noctu dormiebant*, quæ doctissimi J. D. MICHAËLIS in *Suppl.* est sententia (quemadmodum idem vocabulum apud Chaldæos quoque est *linteum, pepulum*), *expandendi* significationem vix respuit, atque illa nullam aliam aptiorem ipsi verbo **מפח** adjici posse, satis perspicuum facit *Jes. XLVIII: 13*, ubi vocabula **מפח** **שמים**, *accommo-*

Virgines meæ juvenesque mei ceciderunt gladio,
 Tein-

date ad id quod præcedit, יָדִי יִסְדָּה אֶרֶץ i. e. *manus mea fundavit terram*, reddere haud dubitabis, & *dextra mea coelos distendit*. Inconcinnius enim certe audit, *dextra mea palmo fecit*, i. *mensa est coelum*, ut e VULG. & HIERONYM. habet J. C. F. SCHULZIUS (in *Lex. Cocceii*), atque longius etiam a vero remotum esse videtur, *dextra mea perfecit coelum*, quod in *Suppl.* posuit Ill. MICHAËLIS, vehementer urgens, *expandendi* vim merum esse somnium etymologicum & nullo linguarum orientalium usu firmatam, sed Hebr. טַחַח idem esse atque Arab. طَفَح *plenus fuit*, & hinc notionem *implendi* ac *perficiendi* accipere, quare etiam nomen טַחַח in origine *manum plenam*, ac deinde *palmum*, totam nempe manum quatuor digitis constantem, significare opinatur. Sed si doctissimo huic Viro demus, raro solere Hebræos ט pro Arabum ص habere, (cujus mutationis vestigia esse possunt טרם & טרם, מלס & מלס), atque *expandendi* significationem Syriaco ܬܦܚܐ ab ED. CASTELLO (in *Lex. heptagl.*) ex unico isto Jesaïæ loco esse obtrusam; tamen, quod ad طَفَح attinet, sola elementorum ratio tantum vix valet, ut simulac cognatarum dialectorum vocabula quædam, illis litteris, quæ vulgo sibi invicem respondere solent, scripta videris, mox quoque illa easdem, aut consimiles habere significationes contendas. Accedere utique debent alia argumenta, ex ipsa orationis, ubi hæ voces leguntur, structura caute deprompta, & imprimis diligenter videndum est, ne ex isto vocabulo, quo ad aliud explicandum utimur, plus quam in illo re vera insit, extrudemus. Ipsi MICHAËLIS טַחַח est *palma*, quam-

quam *passam* odit, *plenam* autem amat; at quoniam *plentudinis* notio unice regnat in Arab. עֲלִיל , mirum certe nobis videtur, unde in hac voce *manus* acceperit ideam, quasi palma esset res $\kappa\alpha\tau'$ $\epsilon\lambda\omicron\chi\eta\acute{\nu}$ plena; quemadmodum etiam omaes, ut opinamur, nobis dabunt, *perficiendi* vim satis coacte e *pleno* esse excusam, ut taceam, Hebræis Vatibus valde familiare esse, Deum cœlos expandentem prædicare. Sed proniori omnia fluunt alveo, si verbi עָלַס admittamus significationes. De *expandendo* jam diximus, & inter alia hoc verbum quoque significat *manu complodere*, pecul. in planctu (ut Chald. ܥܠܣ *plausit*, *percussit*), & in Illa *mutuas manus capere*, immo *plana manu tractare*, *permulcere* (si fides habenda est ALB. SCHULTENSIO, hæc sine exemplis in citato Grammat. Arab. loco proferenti); atque hinc Hebræico עָלַס facile affluit *permulcendi*, aut *in sinu gestandi* significatio, nisi forsitan a עָלַס potius denominativa sit, sicut apud Chaldæos ܥܠܣ quoque est *abstergere*, a ܥܠܣܐ *lintheum*, quo ad *abstergendum humorem* utimur. Ex hac autem ipsius verbi potestate עָלַס עָלַס עָלַס sunt *infantuli gestationum*, h. e. qui in sinu matrum identidem gestantur; unde quoque forsitan LXX h. l. suum $\theta\eta\lambda\acute{\alpha}\zeta\omicron\nu\tau\epsilon\ \mu\alpha\varsigma\epsilon\varsigma$, & VULG. *vers. 22*, *eduravi* sumserunt, quamquam hic, nimis premens etymon e nomine ductum, heic incommode vertit: *parvulus ad mensuram pal. ix.* SYRUS habet ܥܠܣܐ i. e. *allisor*, cuius versionis originem sese ignorare fateatur J. F. SCHLEUSNERUS l. c.; sed apud Chaldæos, uti jam diximus, ܥܠܣ est *complodere*, *percutere*, *ferire*, respondens Hebr. עָלַס & עָלַס (cfr. exempla in *Lex. cit.* J. BUXTORFII), & in ipso Syriacino ܥܠܣܐ & ܥܠܣܐ *pulsatio* ARAB. sequitur *Alexandrinus*, sed CHALD. habet ܥܠܣܐ ܥܠܣܐ i. e. *qui sindonibus in-*

Tempore iræ occidisti, mactasti, nemini peper-
cisti. 7)

V. 22.

volvebantur, respiciens forte ad nomen מַטְמֵן, *linceum*,
ut jam dictum est, significans.

7) שָׁכַב propr. *cubitus* iuit somnum capiendi causa, quoniam טָוֹל in sequente hemistichio respondet, hoc loco est *mortuum jacere*, quæ significatio centies huic competit verbo, ex. gr. *Jud. V: 27*, *II. Sam. VII: 12*, *Job. XIV: 12*, *Pf. LXXXVIII: 6*, *Ezech. XXXI: 13*. Ridiculus igitur heic est CHALD. verba שָׁכַב וּמָן explicans: *dormierunt humi in vicis juvenes & senes, qui assueti erant dormire in culcitrīs fericeis & in lectulis eburneis*; atque de moriendo, non autem de dormiendo (ut est in vers. Lat. *Alexandrini* in *Bibl. Polyglott. Londinens.*) explicandum quoque est טָוֹל LXX ἐκοιμήθησαν, quo sensu κοιμάων, non solum in Novo Test. v. c. *Math. XXVII: 52*, *Joh. XI: 11*, verum etiam apud puræ Græcitatē auctiores, רַמָּן apud Rabbīnos, & *sopor æternus* in Roman. *LUCRETIO III: 467* occurrunt, unde etiam *sepulcra* apud veteres κοιμητήρια & *coemeteria* dicebantur. Cfr. J. F. SCHLEUSNERI *Lex. in Nov. Test. in verbo κοιμάων*. De cetero in multis hujus versiculi locis a textu *Maforethico* recedunt LXX. Primum enim abest לָמָר, & quamquam *Aldin.* & *Complutens. Editt.* (teste J. F. SCHLEUSNERO in *curis cit.*) exhibent εἰς γῆν, id ex *Hebraico* postea additum videtur; nam in *ARABE* quoque caret. Deinde, loco נָפְלוּ habent ἐπορεύθησαν ἐν αἰχμαλωσίᾳ, & בָּחַרָה cum הָרָתָה conjuncto atque vocabulis καὶ ἐν λίμναις interpositis, טָבַחָה ἐμάρτυρεύσας interpretati sunt, quod verbum apud Græcos *trucidare* forte significare potest,

v. 22. Sicut die condicto undequaque terrores convocasti,
 Et quo die iratus fuit Jehova, nemo effugit
 aut elapsus est,
 Quos in sinu gestavi & educavi, hostis peremit
 omnes. 8)

quoniam *μάγειρος*, pr. *pistor*, *coquus*, etiam de illo, qui *carnes dissecat*, h. e. *lanio* dicitur. Conjecturis tantum indulgere nolumus, ut quomodo legerint LXX enucleare studeamus. Sanus enim videtur esse textus vulgaris, quod aliorum veterum Interpretum testimonia & Codd. mscr., confirmant.

2) כיום מועד, pro diversa מועד ἡμέρα significatione, *diem solennitatis*, aut *conventus*, Veteribus adstipulantibus, reddi possunt. Sed *condictum diem*, cum J. A. DATHIO l. c. posuimus, quia יום id jubere videtur.

מגור, a גור *peregrinatus*, *commoratus est*, Genes. XI: 10, & *timuit*, Job. XLI: 26, *habitationem* l. *commorationem in terra aliena*, Genes. XVII: 8, & *timorem*, Jerem. XX: 4, Ezech. XXI: 17, *significare*, omnia Lexica satis docent. Cum autem J. F. SCHLEUSNERUS (in *curis critt.* &c.) τῶν LXX παροικίας approbat, haud scio, an a vero aberret. Præfixum enim מן ante סביב multum hoc loco in significatione מועד מגור definienda valet, & ita aspera nobis videtur interpretatio verborum מסביב תקרא, *convocasti migrationem*, l. *commorationem meam e circumjacentibus locis*, ut sensum illius vix capere queamus, cum ex altera parte vertentes, *undequaque convocasti terrores meos*, h. e. illos, qui terrorem mihi incutiunt, pulchre fluentem efficimus orationem. Sic etiam VULG. hæc

פליט ושורר, ad rem, de qua fermo est, adcommode
posita sunt hæc nomina; quia de illis, qui e communi
quadam calamitate, v. c. e prælio elapsi sunt, dicuntur.
Cfr. *Genes. XIV: 13, Num. XXI: 35.*

רָבָה propr. *multum, numerosum facere, quemadmodum*
 רָבָה & נָדָה, quoque *educandi vi* pollere, certissimo
 argumento est *Ezech. XIX: 2*, ubi de leæna catulos suos
 alente adhibetur. Aptè igitur VULG. h. l. habet *enutrivit*,
 atque ex hac hujus verbi significatione טָמַח טָמַח, quod
 ei in hoc eodem membro respondet, *educandi vim* adje-
 cit, nisi forsitan potius e jam antea laudata *in sinu ge-*
standi potestate idem desumerit. Quicquid sit, vix ta-
 men cum W. GESENIO (in *Lex. cit.*) Chald. verbum טָמַח
percusit, quo *educandi* significationem in eodem Hebraico
 exsculpemus, conferendum est; quoniam illa nullo He-
 braicæ linguae usu confirmatur, nec hanc agnoscit ipsa
 Chald. dialectus.

ὅλη --- τῶν mire pervertunt ac confundunt LXX. ὡς
 ἐπεκράτησα καὶ ἐπλήθυνα ἐχθρὸς με πάντας reddentes.
 Primum enim τῶν pro τῶν legerunt, & πῶν ab origi-
 naria *palma*, in nomine regnante notione, ἐπιεγράτεν, b.
 e. *manibus prehendere, firmare*, explicarunt; & deinde
 ὅλη loco ὅλη substituerunt. Quoniam autem omnino
 absontum est, ἐπεκράτησα & ἐπλήθυνα ad Judam referre —
 quod tamen, quamdiu hæc verba in Ima perf. leguntur,

vix aliter fieri potest — ex ARABE, in *Polygl. Londinenſſ.* habente, **وَأَكْثَرْتُ** i. e. *ſuſtinuiſti* & *multiplicaſti*, ſcil. hoſtes meos, *Alexandrinor* corrigere vult J. F. SCHLEUSNERUS l. c. At deme puncta & verſionem Latinam *Polygl. Londinenſſ.* & reponere **سَمَكْتُ** **وَأَكْثَرْتُ**, mox habebis *ſuſtinui* & *multiplicavi*, idem ipſum, quod LXX exhibent. Quæ lectio cum in THEODORET. & *Cod. Norimb.* quoque exſtat — ſcribunt enim *ἐξέτρεψα καὶ ἐπεκράτησα καὶ ἐπλήθυνα* — quamquam textui Hebræo repugnat, vereor tamen, ne Schleusneriana ratio admitti nequeat.
